

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩ-ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Του κ. Αργ. Εμ. ΜΠΕΝΤΕΝΙΩΤΗ

Η προϊστορία των Ευρωμεσογειακών σχέσεων¹

Η λεκάνη της Μεσογείου υπήρξε κοιτίδα πολιτισμών και θρησκειών από τα βάθη της αρχαιότητας. Τα αρχαιολογικά ευρήματα μαρτυρούν την ύπαρξη αξιοπρόσεκτα οργανωμένης ανθρώπινης ζωής στη Μεσοποταμία και στην κοιλάδα του Νείλου. Οι οικιστές της λεκάνης -ιδίως του ανατολικού τμήματος- δεν είδαν την θάλασσα σαν εμπόδιο. Λαοί πολυμήχανοι και ευρηματικοί ναυπήγησαν πλοία και ξεκίνησαν να εμπορευτούν με όλες τις παράκτιες περιοχές. Το επιχειρηματικό και περιπετειώδες πνεύμα τους εξηγεί σήμερα τη διασπορά των τεχνουργημάτων σε σημεία πολύ απομακρυσμένα από τον τόπο δημιουργίας και προέλευσής τους.

Στο εμπόριο βρήκε τρόπο έκφρασης και ο πρώτος ευρωπαϊκός πολιτισμός, ο μινωικός. Το υδάτινο στοιχείο συνέδεσε την Κρήτη με την Αίγυπτο και πρόσφερε στους μινωίτες αιγυπτιακά πρότυπα όσον αφορά τη λατρεία, την τέχνη την καθημερινή ζωή. Οι λαοί της θάλασσας οι Φοίνικες, οι Αχιγιάβα (Αχαιοί) δημιουργούν με το σπινθηροβόλο πνεύμα τους μια δική τους ζώνη ελεύθερου εμπορίου και φτάνουν να αξιοποιούν την περιοχή τους περισσότερο από όσο η ίδια μπορούσε να τους θρέψει. Όμως σε μια συγκλονιστική στιγμή στην ιστορία οι εστίες των λαών αυτών θα καταστραφούν από αίτια που παραμένουν ακόμα αδιευκρίνιστα. Μετά από μια ταραγμένη περίοδο συγκρούσεων η Μεσόγειος θα δει την άνοδο μεγάλων αυτοκρατοριών των Περσών, του Αλέξανδρου και τέλος των Ρωμαίων.

Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία θα δημιουργήσει μια ασυνήθιστα μακρά περίοδο ειρήνης και ευημερίας την Pax Romana και θα δημιουργήσει μια mare nostrum, μια μεσογειακή περιφέρεια ανεπηρέαστη από εξωτερικούς κινδύνους και απειλές ασφάλειας. Ακριβώς αυτή τη χρονική στιγμή της ανόδου της Ρώμης στην παγκόσμια σκηνή και την εξάρτηση από αυτήν της τύχης του τότε γνωστού κόσμου συντελείται η μεταφορά του κέντρου βάρους από την ανατολική προς τη δυτική μεσόγειο. Οι ιβηρικές, γαλατικές και γερμανικές ρωμαϊκές κτήσεις θα αργήσουν πολύ να αναδειχθούν ως αυτόνομοι πόλοι ισχύος, όμως η

1. Βλ. Fernand Braudel: *Η Μεσόγειος, ο χώρος και η ιστορία. Μετάφραση Έφφ Αβδελλά και Ρίκα Μπεβενίστε. Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1990.*

μεταφορά μέσω της ρωμαϊκής κατάκτησης του περισσότερο ελληνότροπου πνεύματος της Ανατολής αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για τη μετέπειτα πορεία τους. Η ρωμαϊκή κατοχή έδωσε στους υπηκόους της δυτικής και βόρειας Ευρώπης μια αντίληψη του μεσογειακού πολιτισμού και των επιτευγμάτων του όσο επέτρεψε η ρωμαϊκή χερσαία και θαλάσσια ισχύς. Άσχετα με την κατάρρευση της δύναμης της Ρώμης και την ανασύσταση της Ανατολής σε αυτόνομο πόλο, οι μεσογειακές εμπειρίες που μεταφέρθηκαν από τους Ρωμαίους σε αυτές τις επαρχίες θα αξιοποιηθούν μεταγενέστερα. Όταν η δυτική Ευρώπη αποκτήσει μια πιο στέρεα οικονομική, κοινωνική και κρατική δομή στις μεσογειακές εμπειρίες που έφεραν οι Ρωμαίοι θα στηριχθεί για να υλοποιήσει αυτό που θα χαρακτηρίσει ευρωπαϊκό.

Στη συνέχεια η Μεσόγειος θα βιώσει άλλη μια περίοδο κατακερματισμού για να επανενωθεί αργότερα με την ισλαμική κατάκτηση μεγάλου τμήματός της. Όταν η δεύτερη ισλαμική κατάκτηση –η Οθωμανική– εμφανίζει σημάδια κόπωσης κι αδυναμίας η Δυτική Ευρώπη που ως τότε παρακολουθούσε άλλοτε παθητικά κι άλλοτε πιο ενεργητικά και αποτρεπτικά την ισλαμική επέκταση (Σταυροφορίες, Πουατιέ, Lepanto, Βιέννη) θα ξεπεράσει εντελώς τους οθωμανικούς της φόβους ανοίγοντας το δρόμο για την ευρωπαϊκή κατάκτηση της ως τότε ισλαμοκρατούμενης ανατολικής και νότιας Μεσογείου. Είναι πια η στιγμή που ο βορράς κυριαρχεί στο νότο και η αποικιακή εκμετάλλευση του Μαγκρέμπ και του Μασρέκ είναι γεγονός. Η περιοχή θα γίνει θέατρο των αποικιακών συγκρούσεων των ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων. Οι συγκρούσεις θα σταματήσουν το 1945 με τη λήξη του Β' Π.Π. και τη σκυτάλη θα αναλάβουν τα εθνικοαπελευθερωτικά και ανταποικιακά κινήματα.

Η κρίση του Σουέζ το 1956 είναι ένα γεγονός που θα σημαδέψει τις σχέσεις της Ευρώπης με τη Μέση Ανατολή. Πρόκειται ουσιαστικά για μια τελευταία επιπλοκή της αποαποικιοποίησης και θα δώσει ένα δυνατό μάθημα στις παλιές αποικιακές δυνάμεις: η θέληση των υπερδυνάμεων δεν είναι δυνατό να παραγνωρίζεται σε καμία περιοχή του πλανήτη και στην προκειμένη περίπτωση ΗΠΑ και ΕΣΣΔ συμπαρίστανται στη χάραξη των εθνικών δρόμων για την ανάπτυξη των πρώην αποικιών. Η Ευρώπη δεν μπορεί πια να είναι ο προνομακός εταίρος. Ο Ψυχρός Πόλεμος επιφυλάσσει στην Ευρώπη ένα ρόλο τρομοκρατημένου θεατή και οι Ευρωπαίοι χάνουν την πρωτοβουλία ακόμα και στην άμεση μεσογειακή περιφέρειά τους.

Προς το οριστικό τέλος της αποικιακής περιόδου στις 25 Μαρτίου 1957 συντελείται στην παλιά μεσογειακή πρωτεύουσα τη Ρώμη ένα γεγονός ύψιστης σπουδαιότητας. Ηγέτες έξι δυτικοευρωπαϊκών χωρών μεταξύ των οποίων της Γαλλίας και της Ιταλίας ως μεσογειακών εταίρων ιδρύουν σε μια κίνηση γεμάτη ευρωπαϊκό συμβολισμό την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Ο νέος μεταπολεμικός οργανισμός υπόσχεται να προωθήσει τις οικονομικές σχέσεις των χωρών του. Εκτινάσσει στα ύψη το ενδοκοινοτικό εμπόριο και από αποκλειστικά οικονομική κοινότητα φτάνει στο αδιανόητο για την πολεμοπαθή ως τότε Ευρώπη, δημιουργεί μια Κοινότητα αξιών. Η απρόσμενη ίσως επιτυχία της ΕΟΚ δεν την κάνει να αποτραβηχτεί από τον μεσογειακό της περίγυρο. Στις Βρυξέλλες θα πνεύσει μεσογειακή αύρα με τη συμφωνία σύνδεσης των Αθηνών (1961) και με τη σύνδεση της Τουρκίας (1963). Στο ενδιαμέσο η ισπανική και η πορτογαλική κυβέρνηση υποβάλλουν αίτηση για την έναρξη διαπραγματεύσεων με σκοπό τη σύνδεση.

Η πολιτική των συμφωνιών σύνδεσης θα συνεχιστεί ως τη δεκαετία του 1970. Το 1969 η ΕΚ υπογράφει συμφωνία σύνδεσης με την Τυνησία και το Μαρόκο. Τον επόμενο χρόνο

η ΕΚ συνδέεται με τη Μάλτα και το 1972 με την Κύπρο. Τέλος το 1975 οι ΕΚ και το Ισραήλ υπογράφουν συμφωνία συνεργασίας. Ως το 1980 με ορισμένες μεσογειακές ευρωπαϊκές χώρες επιτυγχάνεται σημαντική πρόοδος στις συνομιλίες με κατάληξη την ένταξη της Ελλάδας την 1η Ιανουαρίου 1981 και της Ισπανίας και Πορτογαλίας το 1986. Η έγκριση το 1985 των ΜΟΠ από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών δείχνει την πρόθεση της κοινότητας να υποστηρίξει την ανάπτυξη των μεσογειακών εταίρων. Η ένταξη των μεσογειακών χωρών εξισορροπεί την σχεδόν αποκλειστική παρουσία βόρειων χωρών στην Κοινότητα και σε μια πολύ μεταγενέστερη εξέλιξη η ΕΕ αγκαλιάζει σχεδόν όλο το Βόρειο τόξο της Μεσογείου με την ένταξη της Κύπρου και της Μάλτας την 1η Μαΐου 2004.

Προς μια συνολική μεσογειακή πολιτική

Το έναυσμα για μια γενικότερη θεώρηση των ευρω-μεσογειακών θεμάτων δίνουν τα γεγονότα του έτους 1973. Με τον αραβοϊσραηλινό πόλεμο του Γιομ Κιπούρ και την απαγόρευση πώλησης πετρελαίου τα κράτη μέλη, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας απηύθυναν έκκληση για τον τερματισμό των συγκρούσεων. Στη σύνοδο κορυφής της Κοπεγχάγης τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς τα κράτη μέλη παίρνουν την απόφαση να ξεκινήσουν τον ευρωπαϊκό διάλογο. Έτσι το 1976-77 βάσει μιας «σφαιρικής μεσογειακής πολιτικής» υπογράφονται συμφωνίες αόριστης διάρκειας με όλα τα κράτη της Νότιας και Ανατολικής Μεσογείου. Οι συμφωνίες αυτές συμπληρώνονται από πενταετή χρηματοδοτικά πρωτόκολλα για την οικονομική ανάπτυξη των χωρών που έχουν συνάψει σχετικές συμβάσεις με τις ΕΚ. Ως το 1996 υπήρξαν τέσσερις γενιές πρωτοκόλλων.

Οι προσπάθειες για δημιουργία κλίματος συνεννόησης μεταξύ της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης και του Ισραήλ οδήγησαν το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη σύνοδο της Βενετίας το 1980 στην ομώνυμη δήλωσή του για την προώθηση του διαλόγου και τη γεφύρωση των διαφορών των δύο πλευρών. Από τις αρχές του 1990 η Ευρωπαϊκή Ένωση αναμειγνύεται πολύ πιο ενεργά στα τεκταινόμενα στην περιοχή. Η δεδηλωμένη συμπαράστασή της στην διαδικασία ειρήνευσης στη Μέση Ανατολή δημιούργησε νέες προϋποθέσεις για οικονομική και πολιτική πρόοδο.

Ωστόσο μόλις στο επόμενο διάστημα έγιναν αισθητά από την Ευρώπη κάποια ανησυχητικά στοιχεία. Οι οικονομίες των χωρών της περιοχής ήταν πραγματικά υπανάπτυκτες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ 1 προς 10 σε σύγκριση με το ευρωπαϊκό. Αν όλα αυτά συνδυάζονταν με την πληθυσμακή έκρηξη (από 146 εκατομμύρια το 1990 οι εκτιμήσεις ήταν για 230 εκατομμύρια το 2010) και τις κοινωνικές ανισότητες, οι προβλέψεις για ξέσπασμα κοινωνικών ταραχών και ενδυνάμωση του ισλαμικού φονταμενταλισμού είχαν κάθε λόγο να φαίνονται ρεαλιστικές.

Κάτω από το πρίσμα των προκλήσεων αυτών εγκαινιάστηκε σε τρεις φάσεις η νέα μεσογειακή πολιτική της ΕΕ. Κατ'αρχάς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1992 έθεσε το στόχο της δημιουργίας εταιρικής σχέσης Ευρώπης- Μαγκρέμπ και μακρόπνοης συνεργασίας με το Ισραήλ και το Μασρέκ τον άλλο χρόνο. Οι δύο πρώτες αυτές ενέργειες αποτέλεσαν το πρώτο δείγμα της συνολικής ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης, η οποία παρείχε το πλαίσιο για τη σύναψη των συμφωνιών σύνδεσης με το Ισραήλ, το Μαρόκο και την Τυνησία το 1995.

Το μεγάλο άλμα προς την κατεύθυνση της εμβάθυνσης των σχέσεων της Ε.Ε. με τους νότιους γείτονές της έγινε με τη διάσκεψη της Βαρκελώνης της 27ης και 28ης Νοεμβρίου

του 1995, όπου παρέστησαν οι δέκα πέντε Υπουργοί Εξωτερικών των κρατών μελών της Ε.Ε. και των δώδεκα τρίτων μεσογειακών χωρών (ΤΜΧ): Αλγερία, Κύπρος, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Λίβανος, Μάλτα, Μαρόκο, Συρία, Τυνησία, Τουρκία και Παλαιστινιακή Αρχή. Η Ένωση των Αραβικών κρατών και η Ένωση του Αραβικού Μαγκρέμπ (UMA) είχαν προσκληθεί να παρακολουθήσουν τη διάσκεψη όπως και η Μαυριτανία (ως μέλος της UMA). Οι χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, η Αλβανία και η Λιβύη δεν συμμετείχαν.

Η διαδικασία της Βαρκελώνης

Η Ευρωμεσογειακή Υπουργική Διάσκεψη της Βαρκελώνης² έθεσε τις βάσεις μιας διαδικασίας, που θα καταλήξει στην καθιέρωση ενός πολυμερούς πλαισίου συνεργασίας και διαλόγου μεταξύ Ε.Ε. και Τ.Μ.Χ.. Οι 27 χώρες που συμμετείχαν υιοθέτησαν ομόφωνα δήλωση και πρόγραμμα εργασίας. Με τη δήλωση αυτή καθιερώνεται πράγματι ένα πολυμερές σχέδιο, που συνδέει στενά τις οικονομικές πτυχές και τις πτυχές της ασφάλειας και περιλαμβάνει, επίσης, μια κοινωνική, ανθρωπιστική πολιτιστική διάσταση.

Στο προοίμιο της δήλωσης γίνεται αναφορά στην κοινή βούληση να υπερκερασθούν οι παραδοσιακές διμερείς σχέσεις και να δημιουργηθεί στη λεκάνη της Μεσογείου μια περιοχή διαλόγου, σύμφωνα με μια νέα διάσταση βασισμένη στη συνεργασία και στην αλληλεγγύη. Το πολυμερές αυτό πλαίσιο θα στηρίζεται σε ένα πνεύμα εταιρικότητας με σεβασμό στα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες των συμμετεχόντων. Θεωρείται, επίσης, πως το πολυμερές πλαίσιο είναι συμπληρωματικό της ενδυνάμωσης των διμερών σχέσεων και δεν προτίθεται να αντικαταστήσει άλλες πρωτοβουλίες για την ειρήνη, σταθερότητα και ανάπτυξη στην περιοχή, αλλά να συνεισφέρει στην επιτυχία τους. Έτσι υποστηρίζει την ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή στη βάση των ψηφισμάτων του ΟΗΕ της διάσκεψης της Μαδρίτης για το Μεσανατολικό και της αρχής «εδάφη έναντι ειρήνης».

Το συνολικό πρόγραμμα για τη συνολική ευρωμεσογειακή εταιρική σχέση, που εγκρίθηκε στη διάσκεψη διαρθρώνεται πάνω σε τρεις άξονες:

- Πολιτικός διάλογος και εταιρική σχέση για την ασφάλεια.
- Ανάπτυξη οικονομικής και χρηματοδοτικής συνεργασίας.
- Κοινωνική, πολιτιστική και ανθρωπινή διάσταση.

Το πρώτο σκέλος της δήλωσης διακηρύσσει τις αρχές του σεβασμού του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ και της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθώς και του διεθνούς δικαίου. Επιπλέον ισχυρίζεται ότι σέβεται την κυρίαρχη ισότητα, την εδαφική ακεραιότητα, την αυτοδιάθεση και περιλαμβάνει δεσμεύσεις μη ανάμειξης στις διεθνείς υποθέσεις των μερών και ειρηνικής επίλυσης των διαφορών. Υποστηρίζει την ανάπτυξη κράτους δικαίου και δημοκρατικών θεσμών, ενώ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο διάλογο μεταξύ των μερών (και διάλογος Νότου-Νότου) για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας ενώ παράλληλα διαβεβαιώνει για τον σεβασμό από τα μέρη της διαφορετικότητας, του πλουραλισμού και της ανεκτικότητας.

Σε σχέση με την ασφάλεια ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ανάληψη από τα μέρη της ευθύνης να ενδυναμώσουν την συνεργασία τους στην πρόληψη και καταπολέμηση της

2. Βλ. Γενικώς Richard E. Myrick: *The European Union's Barcelona, Process and Mediterranean Security. December 2000.*

τρομοκρατίας με εφαρμογή των σχετικών συμφωνιών, που έχουν υπογραφεί όπως και με τη λήψη μέτρων όχι μόνο κατά της τρομοκρατίας, αλλά και ενάντια στο οργανωμένο έγκλημα και το εμπόριο ναρκωτικών. Εξίσου σημαντική είναι και η αναφορά στις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν για τη μη διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής, όπως και η αναφορά στον αφοπλισμό και τον εξοπλισμό ανάλογα με τις αμυντικές απαιτήσεις των μερών με σκοπό τη δημιουργία μιας Ζώνης ελεύθερης από όπλα μαζικής καταστροφής και τελικό όραμα μια «περιοχή ειρήνης και σταθερότητας στη Μεσόγειο».

Το δεύτερο σκέλος επικεντρώνεται στην οικονομική και χρηματοδοτική εταιρική σχέση και τη δημιουργία μιας περιοχής αμοιβαίας ευημερίας. Πέρα από την έμφαση που δίνεται στο διακηρυκτικό επίπεδο στη βιώσιμη και ισορροπημένη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, στη δήλωση τίθενται και κάποιοι αντικειμενικοί μακροπρόθεσμοι στόχοι, όπως:

- Η επιτάχυνση των ρυθμών της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης,
- Η βελτίωση των συνθηκών ζωής, η αύξηση της απασχόλησης και η μείωση του χάσματος ανάπτυξης στην περιοχή.

- Η ενθάρρυνση της περιφερειακής συνεργασίας και ολοκλήρωσης.

Παράλληλα, βάσει των παραπάνω εγκαθίσταται οικονομική και χρηματοδοτική εταιρική σχέση υπολογίζοντας τους διαφορετικούς βαθμούς ανάπτυξης που θα βασίζεται:

- Στην προοδευτική καθιέρωση μιας Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών.
- Στην εφαρμογή κατάλληλης οικονομικής συνεργασίας και συντονισμένης δράσης στα σχετικά θέματα
- Στην σημαντική αύξηση της χρηματοδοτικής ενίσχυσης των μερών από την Ε.Ε..

Μετά τη Βαρκελώνη

Ύστερα από τη διάσκεψη της Βαρκελώνης ακολούθησαν κι άλλες ευρωμεσογειακές διασκέψεις στη Μάλτα (Απρίλιος 1997), στη Στουτγάρδη (Απρίλιος 1999), στη Μασσαλία (Νοέμβριος 2000) στις Βρυξέλες (5 και 6 Νοεμβρίου 2001), στην Βαλένθια (22 και 23 Απριλίου 2002). Επίσης έλαβαν χώρα και ανεπίσημες σύνοδοι των Υπουργών Εξωτερικών στο Παλέρμο και τη Λισαβόνα το 1998 και το 2000 αντίστοιχα. Η πιο σημαντική και εποικοδομητική ήταν αυτή της Βαλένθια, που έδωσε νέα ώθηση στη διαδικασία έπειτα από σύντομη στασιμότητα.

Όπως είδαμε, στην πορεία η ευρωμεσογειακή διαδικασία αντιμετώπισε προβλήματα χωρίς όμως να καθηλωθεί οριστικά. Συνολικά την περίοδο 1995-1999 χορήγησε 9 δισεκατομμυρίων ευρώ με μορφή επιδοτήσεων και δανείων. Παρόλα αυτά υπήρξαν και διάφοροι ανασταλτικοί παράγοντες για την υλοποίηση των στρατηγικών στόχων της Βαρκελώνης:

- Η συνεχιζόμενη ένταση και αιματοχυσία στη Μέση Ανατολή
- Η καθυστέρηση στη διαπραγμάτευση και κύρωση των συμφωνιών σύνδεσης.
- Η χαμηλή πρόοδος στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Οι αμφιβολίες ορισμένων εταίρων για την εφαρμογή της προβλεπόμενης οικονομικής πολιτικής.

• Ο περιορισμένος ακόμα όγκος συναλλαγών εντός της περιφέρειας (Νότου-Νότου) και η έλλειψη διαφάνειας, νομικής και τεχνικής προσαρμογής που αποθαρρύνει τις επενδύσεις.

Πέραν αυτών το πρόγραμμα MEDA ανεστάλλει λόγω διαδικαστικών προβλημάτων.

Παρά τις εξελίξεις αυτές η Ε.Ε. δεν εγκατέλειψε τους στόχους της Βαρκελώνης. Ίσως αναγκάστηκε να επαναδιατυπώσει μερικούς από αυτούς, αλλά η βασική στρατηγική και τα κυριότερα μέσα υλοποίησής της δεν εγκαταλείφθηκαν. Η κοινή στρατηγική της ΕΕ για τη Μεσόγειο εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σάντα Μαρία ντα Φείρα τον Ιούνιο του 2000 και αποτέλεσε την βάση, στην οποία στηρίχθηκε η ευρωμεσογειακή υπουργική διάσκεψη της Μασσαλίας για να καταθέσει τις προτάσεις της το Νοέμβριο το ίδιου έτους. Συνεπώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έλαβε υπόψη της τα νέα δεδομένα και κατέληξε στην ανάγκη να δοθεί νέα ώθηση στη διαδικασία. Τις προτάσεις της αυτές τις περιέλαβε σε μια ανακοίνωση της 6ης Σεπτεμβρίου 2000 προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την προετοιμασία της διάσκεψης στη Μασσαλία.

Για τις συμφωνίες σύνδεσης διατυπώθηκε ο στόχος να υπογράψουν οι χώρες της Μεσογείου, που δεν έχουν ακόμα προσχωρήσει στη εγχείρημα και να διασφαλίζεται, ότι θα κυρώνεται από τα κράτη μέλη της ΕΕ εντός διετίας από την υπογραφή. Για το εμπόριο προκρίθηκε να εξεταστούν ενδελεχώς τα δυνατά μέτρα για την απελευθέρωσή του, να επιδιωχθεί η μεγαλύτερη συνεκτικότητα μεταξύ των εταίρων, να γίνουν όλοι μέλη του Π.Ο.Ε. και να δημιουργήσουν Ζ.Ε.Σ..

Επιπλέον η Επιτροπή πρότεινε τις εξής προϋποθέσεις για τις χρηματοδοτήσεις: την εφαρμογή των συμφωνιών σύνδεσης καθώς και οικονομικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων όπως και την πρόοδο στους τομείς της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τέλος, πρότεινε τη θεσμοθέτηση του ήδη υπάρχοντος διαλόγου.

Ακόμα στην ευρωμεσογειακή διάσκεψη της Μασσαλίας λήφθηκαν υπόψη οι προηγούμενες προτάσεις της Επιτροπής και οι συμμετέχοντες επιβεβαίωσαν τη δέσμευση τους στον τομέα πολιτικής και ασφάλειας παρότι οι τότε συνθήκες υπαγόρευαν την αναβολή της έγκρισης του ευρωμεσογειακού χάρτη για την ειρήνη.

Στον τομέα της οικονομικής και εμπορικής σχέσης οι συμμετέχοντες επαναβεβαίωσαν τον κεντρικό στόχο δημιουργίας Ζ.Ε.Σ. ως το 2010 και αποφάσισαν παράλληλα να ενισχύσουν το μακροοικονομικό περιβάλλον, τη διαρθρωτική προσαρμογή και το άνοιγμα των αγορών. Επί πλέον τέθηκε συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την σύναψη επί μέρους συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών και τη λήψη μέτρων εναρμόνισης. Στο χρηματοδοτικό τομέα «τα συμπεράσματα της γαλλικής προεδρίας» κατέστησαν ξεκάθαρη τη σύνδεση του προγράμματος MEDA με την επίτευξη των καθορισμένων στόχων. Στην κοινωνική, πολιτιστική και ανθρώπινη διάσταση αποφασίστηκε να δοθεί ιδιαίτερο βάρος στην απασχόληση, στα προγράμματα επανειδίκευσης και επανακατάρτισης και στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση.

Η Υπουργική διάσκεψη που συνήλθε στη Βαλένθια την 22 και 23 Απριλίου 2003 είχε ως στόχο την επέκταση και ενίσχυση των αποφάσεων της Μασσαλίας επιβεβαιώνοντας την παράδοση, που θέλει την ευρωμεσογειακή ατζέντα να προωθείται από τη Γαλλία και την Ισπανία, χώρες που αποτελούν τις κινητήριες δυνάμεις της ευρωμεσογειακής σχέσης. Είχε προηγηθεί και νέα ενασχόληση της Επιτροπής με την διαδικασία της Βαρκελώνης σε ανακοίνωσή της την 13η Φεβρουαρίου 2002 για την προετοιμασία της διάσκεψης. Το πνεύμα της ανακοίνωσης ήταν υπέρ της ολόπλευρης ανάπτυξης της ευρωμεσογειακής σχέσης σε όλες τις μορφές.

Στη Βαλένθια οι Υπουργοί ενέκριναν ομόφωνα σχέδιο δράσης, που καλύπτει και τις τρεις διαστάσεις της διαδικασίας της Βαρκελώνης, την πολιτική, την οικονομική και την κοινωνική-πολιτιστική.

Στον τομέα πολιτικής και ασφάλειας το σχέδιο δράσης προβλέπει την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του πολιτικού διαλόγου ενσωματώνοντας μάλιστα και για πρώτη φορά θέματα ασφάλειας και άμυνας. Επί πλέον αναγνωρίζει την σημασία πολυμερούς προσέγγισης στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας με την καθιέρωση κοινής στρατηγικής γλώσσας και διπλωματικών μηχανισμών πρόληψης.

Για την οικονομική και χρηματοδοτική πηγή το σχέδιο δράσης επαναβεβαιώνει το στόχο του 2010. Παράλληλα υποστηρίζει τη διαδικασία του Αγαδίου, δηλαδή την προσπάθεια Μαρόκου, Τυνησίας, Αιγύπτου και Ιορδανίας για δημιουργία Ζ.Ε.Σ. μεταξύ τους. Το σχέδιο δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη ελεύθερων συναλλαγών στις υπηρεσίες, την ανάπτυξη των δικτύων των μεταφορών και την τηλεπικοινωνιακή και ενεργειακή διασύνδεση της περιοχής με την Ευρώπη. Παράλληλα υποστηρίζει την ανάγκη σύστασης ομάδας εργασίας για ευρωμεσογειακά θέματα εμπορίου, ενώ προτείνει την οικοδόμηση στρατηγικού πλαισίου βιώσιμης ανάπτυξης για την εταιρική σχέση. Όσον αφορά τις χρηματοδοτήσεις το σχέδιο επιμένει στη βελτίωση της διαχείρισης του προγράμματος MEDA και χαιρετίζει τη δημιουργία ενισχυμένης χρηματοδοτικής διευκόλυνσης από την Ε.Τ.Ε.Π. ενώ εξετάζει το ενδεχόμενο δημιουργίας ευρωμεσογειακής τράπεζας θυγατρικής της Ε.Τ.Ε.Π..

Τέλος, για την κοινωνική, πολιτιστική και ανθρώπινη διάσταση το σχέδιο εγκρίνει περιφερειακό πρόγραμμα εργασίας για τη δικαιοσύνη και τις εσωτερικές υποθέσεις και την Υπουργική διάσκεψη για τη μετανάστευση. Επίσης, το σχέδιο προβλέπει την προώθηση του ευρωμεσογειακού διαλόγου με τη δημιουργία αρμόδιου ιδρύματος και αποσκοπεί στην ενίσχυση της απασχόλησης και κατάρτισης, του ρόλου των γυναικών στην οικονομική ζωή και την αποτελεσματικότερη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στην εταιρική σχέση. Έτσι, το πρόγραμμα Tempus (ανώτατη εκπαίδευση) επεκτάθηκε και στις χώρες της Μεσογείου.

Τέλος, το σχέδιο συνιστά την ενίσχυση της κοινοβουλευτικής διάστασης της εταιρικής σχέσης με τη σύσταση ευρωμεσογειακής κοινοβουλευτικής συνέλευσης και την ενίσχυση της επιτροπής Euromed για την πιο ενεργή δραστηριοποίηση των εταίρων.

MEDA

Ο κανονισμός MEDA³ αποτελεί το βασικό μέσο της οικονομικής και χρηματοδοτικής συνεργασίας της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης. Θεσπίστηκε το 1996 (MEDA I) και τροποποιήθηκε το 2000 (MEDA II). Επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) να παρέχει χρηματοδοτική και τεχνική βοήθεια στις χώρες της νοτίου Μεσογείου. Πρόκειται για τις ακόλουθες χώρες: Αλγερία, Κύπρος, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Λίβανος, Μάλτα, Μαρόκο, Συρία, Παλαιστινιακά Εδάφη, Τυνησία και Τουρκία. Το πρόγραμμα MEDA αντικαθιστά διάφορα διμερή χρηματοδοτικά πρωτόκολλα που υπάρχουν με τις χώρες της μεσογειακής λεκάνης. Εμπνέεται από τα προγράμματα PHARE και TACIS, ιδίως όσον αφορά στη διαφάνεια και την πληροφόρηση. Έχει προβλεφθεί ένα κονδύλι του προϋπολογισμού για να εξασφαλίσει τη χρηματοδότηση του εν λόγω προγράμματος.

3. Βλ. κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1488/96 του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1996 σχετικά με τα συνοδευτικά χρηματοδοτικά και τεχνικά μέτρα (MEDA) για τη μεταρρύθμιση των οικονομικών και κοινωνικών δομών στα πλαίσια της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης.

Οι παρεμβάσεις του προγράμματος MEDA αποσκοπούν στην υλοποίηση των στόχων της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης στους ακόλουθους τρεις τομείς:

- Ενίσχυση της πολιτικής σταθερότητας και της δημοκρατίας
- Δημιουργία μιας ευρωμεσογειακής ζώνης ελεύθερων συναλλαγών και ανάπτυξη της οικονομικής και κοινωνικής συνεργασίας
- Λήψη υπόψη της ανθρωπιστικής και πολιτιστικής διάστασης.

Χρηματοδότηση

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του, το πρόγραμμα MEDA II διαθέτει 5.350 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2000-2006.

Οι ενέργειες που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του MEDA μπορούν να λάβουν τη μορφή τεχνικής βοήθειας, κατάρτισης, ανάπτυξης των οργανισμών, πληροφόρησης, σεμιναρίων, σπουδών, σχεδίων επενδύσεων καθώς και δράσεων που έχουν στόχο να προβάλλουν τον κοινοτικό χαρακτήρα της βοήθειας.

TACIS⁴

Το κοινοτικό πρόγραμμα TACIS ενθαρρύνει τον εκδημοκρατισμό, την ενίσχυση του κράτους δικαίου και τη μετάβαση σε μια οικονομία αγοράς των Νέων Ανεξάρτητων Κρατών (ΝΑΚ), που δημιουργήθηκαν μετά τη διάσπαση της Σοβιετικής Ένωσης. Πρόκειται για τις ακόλουθες χώρες: Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Γεωργία, Καζακστάν, Κιργισία, Μολδαβία, Μογγολία, Ουζμπεκιστάν, Ρωσία, Τατζικιστάν, Τουρκμενιστάν και Ουκρανία.

Το πρόγραμμα, το οποίο κάλυπτε την περίοδο 2000-2006, βασίζεται στις αρχές και τους στόχους που αναφέρθηκαν στις συμφωνίες εταιρικής σχέσης και συνεργασίας (APC) και τις εμπορικές συμφωνίες και τις συμφωνίες οικονομικής συνεργασίας μεταξύ της Ένωσης και των χωρών αυτών. Βασίζεται επίσης στη βασική δημοκρατική ρήτρα της Κοινότητας. Με τον τρόπο αυτόν, όταν ελλείπει ένα βασικό στοιχείο για τη συνέχιση της συνεργασίας, το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει με ειδική πλειοψηφία να λάβει τα κατάλληλα μέτρα μετά από πρόταση της Επιτροπής.

Στόχοι

Το πρόγραμμα έχει ως στόχο να μεγιστοποιήσει τον αντίκτυπό του επικεντρώνοντας την προσοχή του σε περιορισμένο αριθμό σημαντικών πρωτοβουλιών, χωρίς ωστόσο, να εξαιρούνται τα μικρότερα σχέδια. Για το σκοπό αυτό, τα ενδεικτικά προγράμματα και τα προγράμματα δράσης έχουν καθορισθεί μαζί με τους εταίρους και καλύπτουν, το ανώτατο, τρεις τομείς συνεργασίας με άλλους μικρότερους τομείς. Μεταξύ των τομέων προτίμησης για τη συνεργασία αναφέρονται ιδιαίτερα:

- Η βοήθεια στις θεσμικές, νομικές και διοικητικές μεταρρυθμίσεις (δημιουργία ενός κράτους δικαίου, ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών, βοήθεια στις δράσεις στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων κ.α.)
- Η υποστήριξη στον ιδιωτικό τομέα και η βοήθεια στην οικονομική ανάπτυξη (ανάπτυξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), ανάπτυξη των τραπεζικών συστη-

4. Βλ. κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) αριθ. 99/2000 του Συμβουλίου, της 29ης Δεκεμβρίου 1999, για την παροχή βοήθειας στα κράτη εταίρους της Ανατολικής Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας.

μάτων και των χρηματοδοτικών συστημάτων, προώθηση των ιδιωτικών επιχειρήσεων κ.α.)

- Η βοήθεια που προορίζεται να απαλύνει τις κοινωνικές συνέπειες της μετάβασης (μεταρρύθμιση των υγειονομικών συστημάτων, των συνταξιοδοτικών συστημάτων, της κοινωνικής πρόνοιας και ασφάλειας, βοήθεια στην κοινωνική ανασυγκρότηση και στην επανένταξη κ.α.)

- Ανάπτυξη των δικτύων υποδομών (δίκτυα μεταφορών, τηλεπικοινωνιών, αγωγών, υποδομών στα σύνορα κ.α.)

- Η ενίσχυση της προστασίας του περιβάλλοντος και η διαχείριση των φυσικών πόρων (ευθυγράμμιση των κανόνων με τους κοινοτικούς κανόνες, αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων κ.α.)

- Η ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας (ιδιωτικοποίηση των γαιών, βελτίωση της διανομής και της πρόσβασης στις αγορές).

Η βοήθεια η οποία χορηγείται όσον αφορά την πυρηνική ασφάλεια θα μπορούσε να προστεθεί στους τρεις βασικούς τομείς. Αυτή πρέπει να επικεντρωθεί στους ακόλουθους κύριους τρεις άξονες:

- Υποστήριξη στην προώθηση μιας πραγματικής παιδείας όσον αφορά την πυρηνική ασφάλεια

- Δημιουργία στρατηγικών διαχείρισης των χρησιμοποιημένων καυσίμων και των πυρηνικών αποβλήτων

- Συμμετοχή στις κατάλληλες διεθνείς πρωτοβουλίες στον τομέα αυτόν.

Το πρόγραμμα πρέπει να λάβει υπόψη του την ποικιλία των αναγκών και των περιφερειακών προτεραιοτήτων καθώς και της προόδου που πραγματοποιήθηκε στις χώρες εταίρους στην πορεία προς τη δημοκρατία και την οικονομία αγοράς καθώς και την ικανότητά τους απορρόφησης. Πρέπει, επίσης, να χορηγηθεί ιδιαίτερη προσοχή στην ανάγκη μείωσης των περιβαλλοντικών κινδύνων και της ρύπανσης, στην αειφόρο χρήση των φυσικών και ενεργειακών πόρων και στις κοινωνικές πλευρές της μετάβασης.

Εξάλλου, το πρόγραμμα έχει ως στόχο να προωθήσει την διακρατική συνεργασία, την διαπεριφερειακή και τη διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ των ίδιων των δικαιούχων χωρών, μεταξύ των χωρών αυτών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μεταξύ των χωρών αυτών και των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Αυτή η διασυνοριακή συνεργασία έχει κυρίως ως στόχους:

- Να βοηθήσει τις συνοριακές περιοχές να ξεπεράσουν τα ιδιαίτερα προβλήματα τους όσον αφορά την ανάπτυξη_

- Να ενθαρρύνει τους δεσμούς μεταξύ δικτύων από τις δύο πλευρές των συνόρων

- Να επιταχύνει τη διαδικασία μεταβολής των εν λόγω χωρών με εργαλείο τη συνεργασία τους με τις συνορεύουσες περιοχές της Ένωσης και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης

- Να μειώσει τη διασυνοριακή ρύπανση και τους διασυνοριακούς κινδύνους όσον αφορά το περιβάλλον.

Ζώνη ελεύθερων συναλλαγών ως το 2010

Πέρα από μια συνήθεια της Ευρώπης να θέτει κατά καιρούς ορισμένες μελλοντικές ημερομηνίες ορόσημα, ο στόχος αυτός εμπεριέχει και γενικότερα στοιχεία πολιτικής, όπως τη συμμόρφωση των χωρών με τις υποχρεώσεις, που προέρχονται από τον Π.Ο.Ε.. Προ-

γραμματίστηκε έτσι, ώστε σταδιακά να επέλθουν οι απαιτούμενες αλλαγές⁵: όπως η βαθμιαία εξάλειψη των δασμολογικών και μη δασμολογικών φραγμών στα βιομηχανικά προϊόντα με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα. Με αφετηρία τις παραδοσιακές ροές του εμπορίου προγραμματίζεται απελευθέρωση του εμπορίου αγροτικών προϊόντων ακολουθώντας το πλαίσιο της GATT και υπηρεσιών ακολουθώντας αντίστοιχα το πλαίσιο της GATS. Εξάλλου για την διευκόλυνση της καθιέρωσης της Ζ.Ε.Σ. ως το 2010 τέθηκαν οι εξής προτεραιότητες:

- Υιοθέτηση κατάλληλων μέτρων για την πιστοποίηση, προέλευση και προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

- Προώθηση και ανάπτυξη πολιτικών σύμφωνα με τις αρχές της οικονομίας της αγοράς και της ολοκλήρωσης των οικονομιών ανάλογα με τις ανάγκες και τα επίπεδα της ανάπτυξης.

- Προσαρμογή και εκσυγχρονισμός των κοινωνικοοικονομικών δομών με προτεραιότητα στην ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, τη βελτίωση του παραγωγικού τομέα και την καθιέρωση ενός κατάλληλου κανονιστικού και θεσμικού πλαισίου για την οικονομία της αγοράς. Παρόμοια προσπάθεια θα αναληφθεί και για την άμβλυνση των αρνητικών επιπτώσεων της προσαρμογής για τους πενέστερους πληθυσμούς.

- Προώθηση μηχανισμών για την μεταφορά τεχνολογίας.

Όσον αφορά την οικονομική συνεργασία και τη συντονισμένη δράση δίνεται έμφαση στην υποστήριξη της ανάπτυξης τόσο από την εγχώρια αποταμίευση όσο και από τις άλλες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ). Γίνεται προσπάθεια να αρθούν τα εμπόδια στις επενδύσεις, να δημιουργηθεί φιλικό γι αυτές περιβάλλον, να ενθαρρυνθεί η επιχειρηματική συνεργασία, ο βιομηχανικός εκσυγχρονισμός και να υποστηριχθούν τεχνικά οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις. Επίσης, η δήλωση εστιάζει στην προσπάθεια που πρέπει να αναληφθεί για να συμφιλιωθεί η οικονομική ανάμειξη με την περιβαλλοντική προστασία και εξαγγέλλει την εκπόνηση σχετικού μεσοπρόθεσμου προγράμματος δράσης. Ακόμα, αναγνωρίζεται ο ρόλος των Γυναικών στην ανάπτυξη. Σημασία δίνεται σε αγροτικά και αλιευτικά θέματα ενώ υπογραμμίζεται ο κρίσιμος ρόλος του ενεργειακού τομέα και της σωστής διαχείρισης των υδάτινων πόρων. Τέλος γίνεται μνεία στη σημασία της βελτίωσης των υποδομών, μεταφορών, τεχνολογίας πληροφοριών και τηλεπικοινωνιών, ενώ αναλαμβάνεται η υποχρέωση σεβασμού του δικαίου της θάλασσας και των αποτελεσμάτων των πολυμερών διαπραγματεύσεων του ΠΟΕ στις υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών. Ενθαρρύνεται επίσης η συνεργασία μεταξύ τοπικών αρχών για τον περιφερειακό σχεδιασμό και ενισχύεται η επιστημονική έρευνα λόγω της επιρροής της στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη.

Οι συμμετέχοντες κατανοούσαν ότι η δημιουργία της ΖΕΣ και η σύσφιγξη της ευρωμεσογειακής συνεργασίας απαιτούσαν σημαντική αύξηση στην οικονομική βοήθεια. Έτσι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Καννών⁶ προέβλεψε να διατεθούν για την περίοδο 1995-1999 ποσό 4.685 δισεκατομμύρια ευρώ το οποίο συμπληρώνεται από οικονομική βοήθεια της ΕΤΕ υπό μορφή δανείων και διμερείς συνεισφορές των κρατών μελών. Οι εκτιμήσεις ήταν, ότι για να αυξηθεί αποτελεσματικά το εισόδημα στις περιοχές αυτές θα έπρεπε να υπάρξει οικονομική ανάπτυξη 6% για την επόμενη 20ετία -30ετία. Οι προσπά-

5. Βλ. Γενικός Ευάγγελος Αραμπατζόγλου: *Ευρωμεσογειακές Οικονομικές Σχέσεις*.

6. Βλ. <http://eur-lex.europa.eu/>

θιες της Ε.Ε. για να πετύχει ο στόχος αυτός συνίστανται στον περιορισμό του δημοσίου τομέα και την ενθάρρυνση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Η Ε.Ε. προσπαθεί επίσης να αυξήσει τις εμπορευματικές συναλλαγές εντός της περιοχής, που ως το 1995 παρέμεναν καθλωμένες στο 7% του συνολικού όγκου συναλλαγών.

Για την τρίτη διάσταση, την οικονομική, κοινωνική και ανθρωπιστική οι συμμετέχοντες, πέρα από μια διακηρυκτική αναφορά στο ουσιώδες των πολιτιστικών, επιστημονικών, τεχνολογικών ανταλλαγών και στο διάλογο ανάμεσα στους πολιτισμούς της Μεσογείου, συμφώνησαν να ιδρυθεί και σε αυτούς τους τομείς εταιρική σχέση. Έδωσαν, έτσι, έμφαση στην ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων, τόσο σχετικά με την εκπαίδευση, με ανταλλαγές νέων, όσο και για τον πολιτισμό. Υπογράμμισαν τη σημασία του τομέα της υγείας για την βιώσιμη ανάπτυξη και τη σημασία της κοινωνικής ανάπτυξης που δεν θα πρέπει να υστερεί της οικονομικής. Στη συνέχεια αναγνώρισαν τη σπουδαιότητα της συνεισφοράς της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία της ανάπτυξης της ευρωμεσογειακής εταιρικότητας και υποσχέθηκαν να ενισχύσουν τα απαραίτητα όργανα αποκεντρωμένης συνεργασίας. Ακόμα συμφώνησαν να ενθαρρύνουν τους δημοκρατικούς θεσμούς και να ενισχύσουν το κράτος δικαίου. Τέλος, εξέφρασαν τη θέλησή τους να καταπολεμήσουν την παράνομη μετανάστευση, την τρομοκρατία, τη διακίνηση ναρκωτικών, τη διεθνή εγκληματικότητα, ενώ υπογράμμισαν τη σημασία μιας αποφασιστικής εκστρατείας ενάντια στο ρατσισμό την ξενοφοβία και τη δυσανεξία.

Για να προωθηθεί η ευρωμεσογειακή ατζέντα οι εταίροι της Βαρκελώνης αποφάσισαν να συνέρχονται περιοδικά σε επίπεδο υπουργών εξωτερικών. Οι συνεδριάσεις αυτές θα προετοιμάζονται από μια ευρωμεσογειακή επιτροπή «της διαδικασίας της Βαρκελώνης», που θα συνεδριάζει σε επίπεδο ανώτατων υπαλλήλων παρακολουθώντας και αξιολογώντας την πρόοδο της διαδικασίας και ενημερώνοντας το πρόγραμμα εργασίας.

Ένωση για τη Μεσόγειο

Τον Φεβρουάριο του 2007, ο Νικολά Σαρκοζί, ως προεδρικός υποψήφιος, αμφισβήτησε τα αποτελέσματα της Διαδικασίας της Βαρκελώνης, προτείνοντας τη δημιουργία μιας «Μεσογειακής Ένωσης»⁷ (“Mediterranean Union”) προκειμένου να έρθουν σε επαφή όλες οι χώρες της Μεσογείου. Όπως ήταν φυσικό, η Ένωση αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα να εξαιρεθούν τα περισσότερα από τα κράτη μέλη της ΕΕ, αφού θα περιλάμβανε μόνο τα μεσογειακά.

Η «Διαδικασία της Βαρκελώνης» (“Barcelona Process”) αναφέρεται στην Ευρω-Μεσογειακή Εταιρική Σχέση (Ε.Μ.Ε.Σ.) ή Euro-Mediterranean Partnership (Ε.Μ.Ρ.), η οποία ήταν το αποτέλεσμα της Ευρω-Μεσογειακής Διάσκεψης του Νοεμβρίου 1995 στη Βαρκελώνη, και αποτελεί έκτοτε το κέντρο κάθε ευρωπαϊκής μεσογειακής πολιτικής. Στο κείμενο της Διακήρυξης της Βαρκελώνης, εκφράζεται επανειλημμένα η ανάγκη να λειτουργήσει η Μεσόγειος ως σύνδεσμος και θάλασσα συνεργασίας μεταξύ των χωρών της βόρειας και της νότιας ακτής, καθώς και η ευχή, η Διάσκεψη της Βαρκελώνης να αποτελέσει το ξεκίνημα για μια μελλοντική διάσκεψη συνεργασίας και ασφάλειας στη Μεσόγειο, ανάλογη της τότε Διάσκεψης Ασφάλειας και Συνεργασίας στην Ευρώπη.

Τον Δεκέμβριο του 2007, το σχέδιο Σαρκοζί μετονομάστηκε σε «Ένωση για τη Μεσόγειο» (“Union for the Mediterranean”) και έγιναν γνωστές κάποιες λεπτομέρειες. Η

7. Βλ. Άρθρο Δρ. Ιωάννη Παρίση 21/12/2009 (<http://parisis.wordpress.com/>).

Ένωση για τη Μεσόγειο θα είχε ως πλήρη μέλη τις χώρες που ανήκουν στη μεσογειακή λεκάνη, με τακτικές συνόδους κορυφής και καθιέρωση μιας μορφής θεσμικού οργάνου. Κύριος αντικειμενικός σκοπός θα ήταν η ανάπτυξη προγραμμάτων σε τομείς, όπως το περιβάλλον, η ενέργεια, οι υποδομές και η πολιτική προστασία, ενώ συνασπισμένες επιχειρήσεις θα μπορούσαν να ενθαρρυνθούν, ώστε να επενδύσουν στα προγράμματα αυτά.

Η γαλλική πρωτοβουλία προκάλεσε αρχικά δυσπιστία, τόσο στην Ευρώπη, όσο και μεταξύ των λοιπών μεσογειακών χωρών, αν και, επίσης, δημιούργησε αρκετές προσδοκίες. Η αντίδραση κυρίως της Γερμανίας οδήγησε, στα μέσα Μαρτίου 2008, στον «εξευρωπαϊσμό» της γαλλικής πρότασης, η οποία άλλαξε και πάλι ονομασία, τη φορά αυτή σε «Διαδικασία Βαρκελώνης: Ένωση για τη Μεσόγειο» (“Barcelona Process: Union for the Mediterranean”), συμπεριλαμβάνοντας όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε..

Η νέα γαλλική πρωτοβουλία για τη Μεσόγειο αφήνει εκτός τα θέματα της ασφάλειας που δημιουργούσαν προβλήματα στις προηγούμενες προσπάθειες για τη διαμόρφωση ενός πλαισίου συνεργασίας στη μεσογειακή περιοχή. Η αξία της γαλλικής πρωτοβουλίας έγκειται στο ότι επικεντρώνεται στη Μεσόγειο και στη Διαδικασία της Βαρκελώνης, η οποία είχε κάπως επισκιασθεί από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Η ανάπτυξη, η ελευθερία και η ασφάλεια της μεσογειακής περιοχής είναι μεγάλης σημασίας για τα ευρωπαϊκά συμφέροντα. Η αρχική πρόταση του Προέδρου Σαρκοζί θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τη συνοχή της μεσογειακής πολιτικής της ΕΕ.

Την 13 Ιουλίου 2008 οργανώθηκε στο Παρίσι, από τη γαλλική Προεδρία της Ε.Ε., διάσκεψη, στην οποία προσκλήθηκαν όλοι οι ηγέτες των κρατών μελών της Ε.Ε. καθώς και εκείνων της απέναντι ακτής της Μεσογείου. Τα αντικείμενα που προβάλλει η γαλλική αυτή πρωτοβουλία, και περιλαμβάνονται στη διακήρυξη, που εκδόθηκε, αναφέρονται κατά βάση σε ζητήματα «χαμηλής» πολιτικής, όπως το περιβάλλον – ειδικώς η προστασία της Μεσογείου από τη μόλυνση – τα συγκοινωνιακά δίκτυα, τόσο στο έδαφος των χωρών του Μαγκρέμπ, όσο και ακτοπλοϊκών γραμμών, οι εναλλακτικές μορφές ενέργειας, η πολιτική προστασία, κ.ά. Επίσης, η Διακήρυξη αναφέρεται και στη συντονισμένη αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, την ενίσχυση της διαπανεπιστημιακής συνεργασίας και τη δημιουργία νέων εταιρικών σχέσεων.

Η πρώτη συνάντηση σε Υπουργικό επίπεδο στο πλαίσιο της «Διαδικασίας της Βαρκελώνης: Ένωση για τη Μεσόγειο», έλαβε χώρα 3,4 Νοεμβρίου 2008 στη Μασσαλία. Οι Υπουργοί ενέκριναν ένα κείμενο διακήρυξης που αναφέρεται στη δομή της διοίκησης και λειτουργίας του νέου θεσμού, τα προγράμματα με τα οποία θα ασχοληθεί και τον περιφερειακό πολιτικό διάλογο.

Σήμερα, αρκετά καιρό μετά τη διακήρυξη των Παρισίων, ακούγονται αρκετές αρνητικές κριτικές για το κατά πόσο πέτυχε τους στόχους της αυτή η πρωτοβουλία.

Η Ελληνική Θέση⁸

Η χώρα μας, από την αρχή, τήρησε ευμενή στάση έναντι της γαλλικής πρότασης και εξέφρασε επανειλημμένως την πρόθεσή της να συνεισφέρει ενεργά στις προκαταρκτικές διαβουλεύσεις με δικές της προτάσεις και βάσει συγκεκριμένων αρχών: μη αποκλεισμός, εκούσια συμμετοχή χωρών, συνιδιοκτησία, ισόρροπη γεωγραφική κατανομή των προ-

8. Βλ άρθρο <http://economist.gr/14/03/2008>.

γραμμάτων, συμπληρωματικότητα με υφιστάμενες δομές, προσανατολισμός της Ε.Μ. σε συγκεκριμένα προγράμματα, αποφυγή πολιτικών επιπλοκών, διάκριση Ε.Μ. από ενταξιακή πορεία και συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε αυτήν.

Από ελληνικής πλευράς θα πρέπει να στοχεύσουμε στη χρηματοδότηση και υλοποίηση συγκεκριμένων προγραμμάτων (projects) σε διάφορους τομείς. Όπως :

- Μεταφορές (π.χ. θαλάσσιες συγκοινωνίες, ακτοπλοΐα, ναυτιλιακές υπηρεσίες).
- Ενέργεια (π.χ. Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας).
- Βιώσιμη ανάπτυξη (π.χ. διαχείριση υδάτων, αφαλάτωση και δη με αυτόνομες πηγές ενέργειας όπως τα φωτοβολταϊκά, τουρισμός).
- Κατασκευές, οδικά δίκτυα, Υποδομές.
- Τράπεζες και Διαχείριση Κεφαλαίων.
- Υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευση.
- Γεωργία (π.χ. αγροτική ανάπτυξη, φυτο-υγειονομικά πρότυπα).

Ελληνικές προτάσεις⁹

Για τη χρηματοδότηση του όλου εγχειρήματος, πρέπει να αναζητηθούν πόροι μέσα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Δοθέντος, όμως, ότι στην «Ένωση για τη Μεσόγειο» δεν συμμετέχουν όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ, ενδεχομένως να υπάρξουν ενστάσεις από τα μη συμμετέχοντα σε αυτή την πρωτοβουλία κράτη-μέλη της ΕΕ για άντληση πόρων από τα κοινοτικά κονδύλια. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να διερευνηθούν και άλλους τρόπους χρηματοδότησης.

Έτσι προτείνεται η δημιουργία ειδικού τομέα (MEDITERRANEAN GROUP) μέσα στην European Investment Bank με σκοπό την χρηματοδότηση Ευρω-Μεσογειακών έργων και εγχειρημάτων. Η ΕΙΒ έχει έτοιμες τις κατάλληλες υποδομές, ενώ μια νέα Μεσογειακή INVESTMENT AND DEVELOPMENT BANK θα καθυστερούσε την όλη προσπάθεια και θα ανάλωνε περισσότερα κεφάλαια σε λειτουργικά και διοικητικές δαπάνες.

Επί πλέον προτείνεται να συσταθούν και υποβοηθηθούν 3 μεσογειακά Mediterranean Development Funds τύπου PRIVATE EQUITY με χρηματοδότηση της τάξης των 2-5 δισεκ. ευρώ το ένα, κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα, αλλά και από χώρες-μέλη της Μεσογειακής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τη χρηματοδότηση projects και εγχειρημάτων κατά τομέα. Τα FUNDS αυτά θα ειδικεύονται σε χρηματοδοτήσεις έργων υποδομών όπου η παρουσία του ιδιωτικού τομέα θα είναι σημαντική, σε χρηματοδότηση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Τέλος προτείνεται αναβάθμιση των Επιχειρηματικών Αποστολών κάθε χώρας. Ήδη η δική μας εμπειρία είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κ. ΓΕ. Αθανασόπουλος: Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τόμοι Α' και Β'. Νέα έκδ. 2004, 2008.

Braudel Fernard: Η Μεσόγειος, ο χώρος και η ιστορία.

Dokos Thanos, Subregional Co-operation within the Euromediterranean Process: The Greek/Turkish/Cyprus Security Complex διαθέσιμο ηλεκτρονικά.

weekly.ahram.org.eg/2000/509/ec3.htm

Eurostat, Environmental Statistics in the Mediterranean Countries, Compendium 2002.

S. Huntigton Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης, Terzo Books Αθήνα 2001.

9. Βλ άρθρο <http://economist.gr/> 14/03/2008.